

JEDAN PROFIL MAKEDONSKJE LITERATURE

Nije mi namera, a to ne bih ni želeo ni mogao učiniti iz više razloga, da u ovom kratkom informativnom članku, posvećenom razmišljanjima o savremenoj makedonskoj literaturi, izlažem t a k - v a svatanja koja ne bi mogla biti vremenom korigovana, dopunjena ili sasvim izmenjena, a još manje da donosim t a k v e apodiktičke sudove kakvih ima na pretek u našoj tekućoj literarnoj kritici. Neka poslednja reč ostane budućem nepristrasnom i strogom sudiji čijoj pronicljivosti neće umaći mnoge činjenice kojih mi, savremenici, možda nismo ni svesni.

Obično se razmišljanjima o ovoj našoj literaturi pridružuju atributi mladosti, što nije uvek adekvatno zreloom, oplemenjenom stvaralačkom činu. Ali pošto ovi atributi mogu označavati i vreme ~~stajanja~~ stajanja kao i vreme procvata i ostvarivanja viših umetničkih vrednosti, to nam oni sami sobom ne mogu niša odredjenije objasniti. Ako se misli na period s l o b o d n o g razvitka koji, u najboljem smislu ove reči, traje skoro dve decenije, onda se savremena makedonska literatura zaista može nazvati mladom, bez ikakvih prizvuka uvredljive blakonaklonosti. Pri tom se, istini za volju, ne ~~sme~~ prenebregavati činjenica njenog r a n i j e g razvoja, tog vidljivog svedočanstva kulture i svesti. Ali pošto je ovde reč o jednoj savremenoj literaturi, čijem potpunom razumevanju možemo prići samo u jednoj istorijskoj perspektivi, mogu ovaj uvod završiti upućivanjem na izvesne istorijske paralele koje će svakako biti višestruko interesantne, pa i poučne.

" "

Savremena makedonska poezija vezana je za ime pesnika Koče Racina. U tehničkom pogledu stih ovog pesnika rodio se iz narodnog melosa. Ali pošto je bio pravi pesnik, Kočo Racin je u svoj svet poezije uneo jedan isključivo savremeni senzibilitet i snagom svog talenta uzdigao ga do granica originalne i autentične pesničke vizije. Njegova nevelika i jedina zbirka pesama, nazvana "Beli mugri", koja se pre dvadeset i tri godina prvi put pojavila u Zagrebu, nije do današnjeg dana ništa izgubila u svojim osnovnim vrednostima.

Nije nimalo slučajno što sam na prvom mestu stavio pesnika Racina. Od ovog proleterskog pesnika koji je sanjao i dozivao bela jutra i pao u obrisima njihovih svitanja, ~~odvaja nas~~ relativno mala vremenska udaljenost, a ova literatura, koju je on neobično zadužio, doživela je u tom kratkom razdoblju svoju izuzetnu evoluciju. Zar je potrebno napomenuti da je u tom razdoblju nastao prvi makedonski roman i da je objavljeno više od dvesta originalnih dela poezije i proze. Ali to su samo spoljni, fizički pokazatelji. Mnogo je značajnija ona unutrašnja razvojna linija makedonske umetničke reči, linija sazrevanja izraza i književnog jezika koji je postao oruđjem najsmelijih književnih zahvata i poniranja u najtananija ljudska osećanja i misli. Mnogo su značajniji prodori u nove prostore koje je nastanila ova umetnička reč, kao i novo prilaženje umetničkim temama i problemima, koje svaki autor, prema prirodi svog stvaralačkog temperamenta, postavlja i rešava. Tematski registar je veoma širok, a neka, pa i najgrublja klasifikacija u okviru ovog napisa je gotovo nemoguća.

Teme revolucije privlače posebnu pažnju. Njima se obraćaju kako oni pisci koji su bili učesnici u revoluciji, tako

i oni iz mlađjih generacija, koji dane borbe i okupacije nose u mutnom sećanju ili su ih gledali očima jednog zabranjenog detinjstva. Interesantna je sama po sebi, a istovremeno i znak umetničke zrelosti, činjenica da su neki književni prvenci jednom delu pisaca poslužili kao povod za stvaranje dela mnogo složenije kompozicije i mnogo većeg formata. U tom pogledu naročito se ističe književnik Slavko Janevski koji svoja bogata iskustva i saznanja koristi na razradu nekih svojih ranijih radova. Tako je nastao njegov novi roman "I bol i bes" kao nesumljivo umetničko svedočanstvo o ljudima i događajima iz borbe i revolucije.

" "
" "

Svojim najvišim dometima savremena makedonska literatura uzdigla se do onih dostignuća koja pretstavljaju opštojugoslovenske književne vrednosti i uklopila se u tokove najvitalnijih književnih zbivanja.

Ali ovaj skicirani profil makedonske literature bio bi nepotpun kada ne bi sadržao i one neotpornosti koje često kao tamna sena padaju preko njenih površina. Jedan od njenih problema moglo bi se izraziti konstatacijom da postoji veliki broj autora a da još uvek nema dovoljno izrazitih individualnosti, posebnih stvaralačkih ličnosti. Pod ovim ne podrazumevam nedostatak izuzetno obdarenih, izuzetno talentovanih pisaca, ne mislim na "velike" i "male". Mislim da ne postoje dovoljno takvi tekstovi čiji bi se autori, u moru reči, mogli otkriti u dodiru s njihovim tekstovima a ne potpisima. A to znači da su povodjenje i slepi uticaj još uvek dečje bolesti ove literature, gledane u celini.